

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/148/2001

REAKCJE NA WYNIKI WYBORÓW PARLAMENTARNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Mimo kontrowersji i często wyrażanych obaw, wyniki tegorocznych wyborów parlamentarnych zostały przyjęte przez Polaków z optymizmem. Większość ankietowanych¹ (w sumie 74% wskazań) zareagowała na nie pozytywnie, zdecydowanie mniej było reakcji negatywnych (38%). Najczęstszym uczuciem pojawiającym się wśród Polaków po wyborach była nadzieja - wyraziła ją blisko połowa ankietowanych. Co czwarty respondent przyjął rezultat wyborów z zadowoleniem, a znacznie mniej osób - z radością. Pozytywnym reakcjom towarzyszyły jednak również tzw. uczucia mieszane bądź - rzadziej - wyraźnie negatywne. Co czwarty Polak (25%) określił swój stosunek do wyników wyborów jako obojętność, a co ósmy (13%) przede wszystkim jako zaskoczenie. Obawę, rozczarowanie bądź zniechęcenie odczuwało po wyborach prawie dwie piąte ankietowanych.

Tabela 1

Z jakimi uczuciami przyjął (przyjęła) Pan(i) wyniki wyborów do Sejmu?*	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IX 1997	X 2001
	w procentach	
Z nadzieją	38	46
Z obojętnością	22	25
Z zadowoleniem	24	24
Z obawą	25	19
Z zaskoczeniem	16	13
Z rozczarowaniem	11	11
Ze zniechęceniem	7	8
Z radością	8	4
Trudno powiedzieć	5	3
<i>*Badani mogli wskazać maksimum dwa uczucia</i>		

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (137) przeprowadzono w dniach 12-15 października 2001 roku na liczącej 1020 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Podobne pytania o powyborcze odczucia zadawaliśmy również po wyborach parlamentarnych w roku 1991, 1993 i 1997, choć w dwóch pierwszych przypadkach ankietowani mieli do wyboru nieco mniej rozbudowany wachlarz emocji². (Pełne porównanie możliwe jest więc tylko z rokiem 1997.) W listopadzie 1991 roku (po wyborze bardzo rozdrobnionego Sejmu I kadencji) ankietowani określali swoje reakcje przede wszystkim jako obojętność (42%) oraz - rzadziej - niezadowolenie (24%). W sumie odczucia negatywne ponad dwukrotnie przeważały nad pozytywnymi (niezadowolenie i smutek - łącznie 37% wskazań, zadowolenie i radość - 14%). Również po wyborczym tryumfie SLD i PSL we wrześniu 1993 roku najczęściej wskazywaną reakcją emocjonalną była obojętność (38%), jednak przeciwnie niż dwa lata wcześniej była to obojętność z nieco większą domieszką odczuć pozytywnych (radość i zadowolenie - łącznie 29% wskazań) niż negatywnych (niezadowolenie i smutek - 24%).

W roku 1997, choć w pytaniu był użyty nieco inny niż poprzednio zestaw stanów emocjonalnych, odnotowaliśmy zmniejszenie liczby wskazań mówiących o obojętności jako najczęstszym typie reakcji na wynik wyborów. Można także stwierdzić, że reakcje na rezultat wyborów w roku 1997 były nieco bardziej pozytywne niż odczucia po wyborach w początkowym okresie transformacji.

Obecne reakcje wydają się jeszcze bardziej pozytywne. Mimo iż nieco mniej jest radości i nieznacznie wzrosła obojętność, wynikowi wyborów towarzyszy wyraźnie więcej nadziei (wzrost w porównaniu z 1997 rokiem o 8 punktów procentowych), mniejszy jest także poziom obaw (spadek o 6 punktów procentowych).

Zrozumiałe, że odczucia, z jakimi przyjęte zostały wyniki wyborów, są przede wszystkim pochodną poglądów i sympatii politycznych. Osoby określające swoje poglądy jako lewicowe przyjęły te wyniki z nadzieją i zadowoleniem. Nieco częściej niż pozostałym towarzyszy im także radość, jednak ich reakcję trudno byłoby określić jako euforyczną. Osoby o poglądach centrowych także przyjęły wynik wyborów przede wszystkim z nadzieją, a znacznie rzadziej z obawą oraz - co charakterystyczne dla badanych unikających wyraźnego

² Do wyboru były następujące uczucia: radość, zadowolenie, obojętność, niezadowolenie, smutek.

politycznego samookreślenia - z obojętnością. Interesujące, że także respondenci o poglądach prawicowych przyjęli wynik wyborów z nadzieją (prawie jedna trzecia deklaracji). Jednak co czwarta osoba z tej grupy określiła swoją reakcję negatywnie - jako obawę, rozczarowanie, a także jako obojętność.

Tabela 2

Z jakimi uczuciami przyjął (przyjęła) Pan(i) wyniki wyborów do Sejmu?	Deklarowane poglądy polityczne					
	lewicowe		centrowe		prawicowe	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
	w procentach					
Z radością	2	8	5	2	15	1
Z zadowoleniem	6	45	17	16	47	11
Z nadzieją	14	66	36	46	58	30
Z zaskoczeniem	33	10	20	18	7	13
Z rozczarowaniem	32	5	10	12	4	24
Ze zniechęceniem	13	4	9	7	4	17
Z obawą	45	11	30	23	12	28
Z obojętnością	15	14	30	27	13	24
Trudno powiedzieć	1	1	3	1	3	3

Inaczej wyglądała sytuacja w 1997 roku. Wówczas osoby deklarujące prawicowe poglądy polityczne bardzo pozytywnie przyjęły układ sił w parlamencie i na wynik wyborów patrzyły przede wszystkim z nadzieją i zadowoleniem, tak jak obecnie badani identyfikujący się z lewicą. Respondenci o poglądach centrowych w mniejszym stopniu byli zadowoleni i choć wiązali ze zmianą układu politycznego sporo nadziei, towarzyszyły im również liczne obawy oraz obojętność. Natomiast badani określający swoje poglądy jako lewicowe przyjmowali wynik wyborów w 1997 roku z mieszanymi uczuciami - przede wszystkim z obawą oraz zaskoczeniem i rozczarowaniem.

Należy zauważyć, że tegoroczne zwycięstwo koalicji SLD-UP zostało przyjęte przez osoby utożsamiające się z prawicą (a więc obecnych przegranych) z dużo większymi nadziejami niż zwycięstwo AWS przed czterema laty przez badanych o poglądach lewicowych (a więc ówczesnych przegranych). Wiąże się to prawdopodobnie z bardzo złymi notowaniami ustępującego rządu i brakiem jakichkolwiek nadziei na uzdrowienie sytuacji

przez polityków reprezentujących dotychczasowy obóz rządzący. Także dla osób o poglądach prawicowych odejście źle ocenianej ekipy i sama zmiana układu rządzącego (nawet na nieakceptowany politycznie) stwarza możliwość poprawy sytuacji, a w związku z tym daje jakąś nadzieję na przyszłość.

Nadzieja ta ma jednak szczególny koloryt - towarzyszy jej obawa, a tuż za nią rozczarowanie i obojętność. Jednak obawa, rozczarowanie, a także zaskoczenie są udziałem obecnych zwolenników prawicy w wyrażnie mniejszym stopniu niż sympatyków lewicy po zwycięstwie AWS w 1997 roku. Obecna prawica jest natomiast nieco bardziej zniechęcona i zubożniała niż lewica przed czterema laty.

Jeśli chodzi o odczucia wygranych, to można powiedzieć, że dzisiejsze reakcje lewicowców są raczej wyrazem nadziei na poprawę sytuacji niż czystej radości ze zwycięstwa. W porównaniu z reakcją osób o poglądach prawicowych w 1997 roku obecnie wśród badanych o orientacji lewicowej mniej jest deklaracji zarówno radości, jak i zadowolenia, więcej natomiast nadziei.

Polityczne uwarunkowania różnych typów reakcji na wyniki wyborów potwierdzają deklaracje elektoratów poszczególnych partii i ugrupowań politycznych. Osoby głosujące we wrześniu br. na koalicję SLD-UP niemal dokładnie powtarzają typ reakcji respondentów o poglądach lewicowych - dominuje wśród nich nadzieja i zadowolenie. Niewiele rzadziej odczucia takie deklarują także zwolennicy Samoobrony. Obie te reakcje emocjonalne towarzyszą także wyborcom PSL, choć w ich przypadku wachlarz uczuć jest nieco bardziej zróżnicowany. Wyborcy PSL wyrażnie rzadziej niż zwolennicy wymienionych partii wyrażają zadowolenie z nowego składu Sejmu, natomiast częściej deklarują tzw. mieszane uczucia - rozczarowanie, obawę, a także obojętność.

Jako „mieszane” można określić także odczucia wyborców PiS oraz PO, których przedstawiciele zasiedli w nowym parlamencie, jednak stanowią w nim mniejszość. Reakcje elektoratu PO to przede wszystkim nadzieje podszyte lękiem - więcej niż co trzeci wyborca tej partii określił swoją reakcję jako nadzieję, jednak niemal równie często pojawiały się odczucia negatywne: obawy i rozczarowanie, a poza tym - obojętność. Także sympatycy PiS najczęściej opisywali swoje odczucia jako nadzieję, a jednocześnie wielu z nich wyrażało

obawę. Spośród elektoratów wszystkich partii wyborcy PiS w największym stopniu czują się zaskoczeni wynikiem wyborów, największy jest także wśród nich odsetek deklarujących obojętność w tej sprawie.

Tabela 3

Z jakimi uczuciami przyjął (przyjęła) Pan(i) wyniki wyborów do Sejmu?	Elektoraty partii politycznych						
	SLD+UP	AWSP*	Samoobrona	PiS	PSL	PO	LPR
	w procentach						
Z radością	11	0	6	0	0	1	2
Z zadowoleniem	52	16	40	5	24	11	2
Z nadzieją	72	16	67	39	58	36	16
Z zaskoczeniem	8	17	14	26	13	17	11
Z rozczarowaniem	4	60	0	16	18	26	41
Ze zniechęceniem	1	27	3	14	7	9	26
Z obawą	7	35	7	26	23	32	35
Z obojętnością	8	5	13	29	17	20	17
Trudno powiedzieć	2	0	2	2	2	1	7

* Ze względu na niską liczebność w całej próbie osób głosujących na to ugrupowanie, deklaracje dotyczące AWSP należy traktować z ostrożnością

Interesujące, że w elektoracie Ligi Polskich Rodzin, partii, która - według potocznych opinii - odniosła wyborczy sukces, wyraźnie dominują odczucia negatywne. Ponad dwie piąte głosujących na tę partię to osoby rozczarowane wynikami wyborów, niewiele mniejszy odsetek z obawą myśli o ich skutkach. Ponad jedna czwarta zwolenników LPR przyjęła rezultat wyborów ze zniechęceniem. Odsetek osób deklarujących nadzieję - reakcję najczęstszą nawet wśród badanych o poglądach prawicowych - w grupie zwolenników LPR należy do najniższych (obok elektoratu AWSP). Rozbieżność między ocenami ogólnymi a odczuciami zwolenników tego ugrupowania można tłumaczyć specyfiką jego elektoratu, który prawdopodobnie charakteryzuje się pewną skłonnością do niezadowolenia i krytycyzmu.

Zrozumiałe, że uczucia negatywne towarzyszą także wyborcom ugrupowań, które nie weszły do Sejmu. Zwolennicy AWSP są przede wszystkim rozczarowani, a także zniechęceni, z obawą myślą o przyszłości politycznej naszego kraju.

Najwięcej nadziei na powyborczą poprawę sytuacji mają osoby w wieku od 45 do 64 lat, a także mieszkańcy małych i średnich miast (do 100 tys. ludności), respondenci osiągający najniższe dochody na osobę w rodzinie, mający wykształcenie zasadnicze zawodowe. W każdej z tych grup ponad połowa ankietowanych przyjęła z nadzieją wynik wyborów.

Najbardziej rozczarowani rezultatem głosowania są respondenci z wyższym wykształceniem, a także deklarujący poglądy prawicowe.

Mimo pojawiających się w dyskursie publicznym kontrowersji związanych ze składem nowego parlamentu i negatywnych ocen niektórych nowych ugrupowań w Sejmie, powyborcze reakcje Polaków są bardziej pozytywne niż w roku 1997. Wyniki wyborów spotkały się z mniejszymi obawami, częściej natomiast wzbudzają nadzieje na poprawę. Wydaje się, że najważniejszą przyczyną tego optymizmu jest długo utrzymująca się sytuacja, w której władzę sprawował rząd od dłuższego już czasu oceniany bardzo negatywnie. W sytuacji, w której punkt odniesienia był umieszczony bardzo nisko, sama zmiana ekipy rządzącej została odebrana jako coś pozytywnego i przyniosła ów nieoczekiwany wzrost optymizmu.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

ANEKS

Tabela 1. Z jakimi uczuciami przyjął(a) Pan(i) wyniki wyborów do Sejmu?
1 - Z radością; 2 - Z zadowoleniem; 3 - Z nadzieją; 4 - Z zaskoczeniem; 5 - Z rozczarowaniem;
6 - Ze zniechęceniem; 7 - Z obawą; 8 - Z obojętnością; 9 - Trudno powiedzieć

	(%)									Liczba osób
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Ogółem	4	24	46	13	11	8	19	25	3	1020
Płeć										
Mężczyźni	3	25	44	14	11	9	18	26	2	487
Kobiety	5	23	47	11	10	7	20	24	5	533
Wiek										
18-24 lat	0	15	34	18	8	13	21	39	1	158
25-34	1	25	44	15	10	7	22	30	2	184
35-44	3	22	43	13	18	12	20	22	3	178
45-54	8	29	57	10	9	3	16	16	3	225
55-64	7	26	56	10	10	9	18	14	4	109
65 lat i więcej	4	25	40	9	10	5	18	25	9	167
Miejsce zamieszkania										
Wies	4	25	44	12	11	7	18	26	6	372
Miasto do 20 tys.	5	23	53	13	12	9	18	22	4	134
20-100 tys.	5	24	52	8	9	5	15	28	1	190
101-500 tys.	5	25	44	15	12	10	25	19	1	188
501 tys.i więcej mieszk.	2	18	36	16	12	11	19	27	3	137
Wykształcenie										
Podstawowe	5	25	43	13	7	7	12	29	7	284
Zasadnicze zawodowe	5	26	52	12	13	5	17	24	2	293
Średnie	4	22	45	12	18	10	25	24	2	319
Wyższe	0	21	40	15	22	10	22	20	1	124
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	1	29	53	12	17	8	18	13	1	75
Prac. umysł.niż.szczebła	5	24	42	20	17	9	22	23	0	79
Pracownicy fiz. - umysł.	4	26	28	15	9	3	22	33	3	57
Robotnicy wykwalifikowani	6	20	43	15	15	6	24	24	1	96
Robotnicy niewykwalifik.	4	33	50	12	15	15	17	27	2	44
Rolnicy	0	28	56	12	6	5	12	24	9	66
Pracujący na własny rach.	8	15	45	6	13	13	23	26	3	51
Bierni zawodowo										
Renciści	6	30	56	10	10	4	15	22	6	109
Emeryci	5	26	44	9	9	7	18	22	7	185
Uczniowie i studenci	0	14	30	15	4	21	24	37	2	83
Bezrobotni	3	23	50	10	14	6	14	30	2	119
Gospodynie domowe i inni	3	15	52	19	9	6	21	21	0	55
Pracuje w:										
inst. państw., publicznej	6	29	49	15	14	7	22	16	1	126
spółce właścicieli	1	22	47	21	16	8	20	25	1	94
prywatnych i państwa	5	23	38	10	12	9	21	28	2	191
sekt. pryw. poza rolnict.	0	31	57	12	5	5	12	22	8	76
prywatnym gosp. rolnym										
Dochody na jedną osobę										
Do 275 zł	3	29	51	11	8	9	16	25	4	125
276-399	6	25	51	11	15	8	19	21	2	98
400-549	6	24	47	11	15	7	21	25	3	165
550-799	3	24	40	13	19	10	16	23	1	138
Powyżej 799 zł	4	27	48	14	11	7	16	22	1	203
Ocena własnych war. mater.										
Złe	5	25	44	12	11	9	18	27	4	345
Średnie	4	21	48	11	6	7	21	26	4	444
Dobre	3	27	42	16	19	9	15	20	2	229
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	3	14	31	16	26	11	16	23	7	63
Raz w tygodniu	4	24	45	13	10	9	21	23	4	508
1-2 razy w miesiącu	3	26	50	15	11	6	14	26	2	176
Kilka razy w roku	5	21	48	12	9	4	16	28	3	196
W ogóle nie uczestniczy	6	34	50	4	6	13	23	24	2	73
Poglądy polityczne										
Lewica	8	45	66	10	5	4	11	14	1	318
Centrum	2	16	46	18	12	7	23	27	1	239
Prawica	1	11	30	13	24	17	28	24	3	228
Trudno powiedzieć	4	15	34	10	5	6	17	37	10	231